

Drogok, drogprevenció, ifjúsági problémák, intézményi szerepzavarok

A tanulmánykötet a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum számára készített könyvsorozat második kötete. Négy önálló fejezetből áll, amelyek elsősorban a megelőzés és ellátásban tevékenykedő szakembereknek nyújtanak elméleti és gyakorlati ismereteket, ugyanakkor hasznos információval szolgálhatnak a téma iránt érdeklődő laikus olvasóknak is.

■ Az első fejezet első írásának - Néhány gondolat a droghasználatról - szerzője, Demetrovics Zsolt külön hangsúlyozza a közvélemény korrekt tájékoztatásának fontosságát. Nap mint nap rengeteg információ éri az embereket a drogokkal kapcsolatban, a tényleges jelenségről azonban nagyon keveset tudhatunk meg a média csatornáiból. A többnyire szenzációkeltő hírek mögött nincsen tényleges kép, magáról az emberről általában nem hallunk. A médiában megrajzolt kép nem differenciál az egyes drogok között, nem tesz különbséget a kábítószereket kipróbálók, a fogyasztók, a függők és a kereskedők között. Demetrovics Zsolt tanulmányának célja, hogy a hétköznapi olvasó is árnyaltabban szemlélhesse ezt a problémát, hogy megismerjen néhány, a drogfogyasztás kialakulását és fennmaradását magyarázó tudományos elméletet. A szerző röviden ír a magyarországi drogfogyasztás jelentkezéséről és alakulásáról, majd az egyes fajtákhoz tartozó drogokkal, illetve azok hatásaival ismerteti meg az olvasót. Az egész tanulmányban hangsúlyos szerepet kap a már említett és nagyon hiányolt differenciálás, amely egyfelől a fogyasztási szokások, másfelől az egyes drogok közti különbségtétel mentén csoportosítja a drogot.

Ezt a tanulmányt követi egy önálló, nagyon izgalmas írás, amely kizárólag a marihuánával foglalkozik, és amelynek szerzője szintén Demetrovics Zsolt.

Az emberiség egyik legősibb kultúrnövényéből, a kenderből előállított cannabiszármazékok a világon mindenhol a legnépszerűbb illegális drogok közé tartoznak. Nem csak elterjedtségük miatt nagy az érdeklődés irántuk, hanem a körülöttük kialakult folyamatos vita miatt is, amelyet elsősorban a holland drogpolitika, illetve konkrétan a marihuánához való hozzáállása indukál.

Hatásmechanizmusa mellett a magyarországi fű-használatról, és főleg magukról a fogyasztókról, pszichológiai jellemzőikről, társas kapcsolataikról ad érdekes képet a tanulmány. A szerző és társai által végzett kutatási eredmények szerint „a marihuána használó csoport számára a teljesítmény, az eredményesség, a felelősségteljesség és az önállóság kevésbé, míg a szeretet, a tolerancia és az igazságosság lényegesen fontosabb értéként jelenik meg. Ellentétes képet mutatnak a drogot általában nem használók: a célratörőség inkább, mások elfogadása kevésbé fontos érték számukra. Az egyéb szereket is használók értékpreferenciájukat tekintve inkább a marihuána-fogyasztókéval mutatnak rokon képet. Esetükben azonban kevésbé fontos tényező az igazságosság, a tolerancia és a szeretet, míg karakterisztikusabban jelenik meg a teljesítmény elutasítása.” A szerző kutatási eredmények alapján számol be a marihuána használatával kapcsolatban mindig sok aggodalmat

kiváltó „kapu-drog” elméletéről. Demetrovics szerint az a populista nézet, miszerint a marihuána kipróbálása szükségszerűen elvezet a heroin kipróbálásához, semmiképpen sem valós, annak ellenére sem, hogy a heroinfüggők szinte kivétel nélkül fűves cigivel kezdték drogos karrierjüket.

A tanulmánykötet második része a drogkezeléssel és rehabilitációval foglalkozik, az írásokat dr. Kelemen Gábor jegyzi. A szerző egy rövidebb elméleti írást követően a komlói Leo Amici Alapítvány Drogrehabilitációs Intézetében szerzett tapasztalatai alapján foglalja össze a prevenció munká gyakorlatát, lehetőségeit és törekvéseit. Kelemen Gábor nem csak a megelőzésben, hanem a kezelésben is fontosnak tartja a szakemberek mellett a „tisztá” szenvedélybetegek segítő szerepét, a hozzátartozók önszorgató és egymást támogató csoportjait.

A közvélemény szemléletformálása központi kérdése a drogproblémának. Hasonlóan a Demetrovics tanulmányban megfogalmazottakhoz, Kelemen Gábor is elengedhetetlennek tartja a médiszakemberek szemléletalakító képzését, mert e nélkül nem alakul ki kölcsönös megértés és társadalmi felelősségvállalás.

A könyv utolsó két fejezete dr. Rác József, illetve munkatársai tollából származik. Ez a rész az ifjúsági problémákkal foglalkozik, ezen belül is a marginalizálódott fiatalok helyzetét ismerhetjük meg. A szerző kutatási eredményeire támaszkodva tár fel érdekes összefüggéseket a peremhelyzetbe került fiatalok és a deviancia kapcsolatáról. E szerint a marginalizáció során a deviancia egyes típusai jellemzőkké válnak a kamaszok életében. Ebben a rétegben, az utóbbi években folyamatosan emelkedett a bűnelkövető fiatalok száma, emellett az általuk elkövetett bűncselekmények súlyosbodása tapasztalható. Egyedül - a szintén devianciának tekintett - öngyilkossági kísérletek száma csökkent az elmúlt időszakban.

A szerző és munkatársai által egy fővárosi lakótelepen végzett terepkutatás tapasztalataiból született írás fontos információkat tartalmaz az ifjúsági szubkulturákról. A közterületek szerepe felértékelődött, a deviancia megjelent a nyílt utcán, az egyes csoportok, bandák folyamatosan vetélkednek a területekért. A tanulmány hűen mutatja be az általában a lakótelepekre annyira jellemző sivárságot. A fiatalok csoportosulásának gyakran fő tevékenysége a „semmittevés”. Összevetéseiknek általában nincsen konkrét, tervezett célja. A vetélkedések, az agresszió általában spontán módon jön létre - unaloműzés gyanánt.

A könyv utolsó fejezete a drogokkal kapcsolatos intézményi szerepzavarokról szól. Rác a pedagógusokat választotta írása alanyaiul, hiszen ők azok, akik a legtöbbet találkoznak ezzel a problémával, illetve velük kapcsolatban fogalmazódik meg a legtöbb, egymásnak ellentmondó társadalmi elvárás, amelyek előidézhetik, vagy akár fokozhatják is a tanárok szerepzavarait. Ha egy pedagógus szembesül azzal, hogy osztályában van drogozó gyerek, fel kell tennie a kérdést: a tanuló, az osztály vagy az iskola érdekeit tartsa szem előtt. Az érintett diákkal viselkedjen csak pedagógusként, azaz fegyelmezzen, számon kérjen,

folytatás a 36. oldalon ■

értékeljen és alapvetően alá-fölérendelt viszonyban dolgozzon, vagy legyen segítő is, aki empatikus, megértő és kapcsolataiban inkább a mellérendelt viszonyra törekszik. Konfliktusos helyzetet teremthet továbbá a titoktartás kérdése, illetve egy interaktív formában történő prevenciósi munka (mellérendelt viszony, véleménynyilvánítás szabadsága, stb...) is.

Hasznos támpontot nyújthat a tanulmányban összegyűjtött diszfunkcionális szereplista, amellyel a pedagógusok és a laikus segítők általában a drogos fiatalokhoz fordulnak. A szerzők többek között ebből is kiindulva, fontosnak tartják a felnőttek megfelelő felkészítését. A könyv ismerteti egy tanároknak kialakított prevenciósi képzést, amely természetesen nagyban épít a tanárok már meglévő ismereteire. A képzők tapasztalata szerint a pedagógusok a droghasználattal kapcso-

latban sok ismerettel rendelkeznek, de erről nincsenek meggyőződve, ezért elsősorban kompetenciájukban kell megerősíteni őket. Az eredmények azt mutatják, hogy a drogosokkal, illetve a lehetséges drogfogyasztókkal kapcsolatban tartó személyek és intézmények tudnak a leghatékonyabban megelőző munkát végezni.

A tanulmánykötet nincsen kétszáz oldalas, mégis annyi mondanivaló és információ sűrűsödik össze benne, hogy jó néhány napig érdekes olvasmányt jelent a téma iránt fogékony olvasónak.

Szalai Dóra

Drogok, drogprevenció, ifjúsági problémák, intézményi szerepvázlatok
szerkesztette: dr. Buda Béla,
Nemzeti Drogmegelőzési Intézet, Budapest 2002

Tiszta Románc

■ SZÍNES MAGYAR DOKUMENTUMFILM, RENDEZTE: SURÁNYI JUDIT (52 PERC, 2002)

A film egy románc, romantikus recept szerint. Két fiatal. A fiú halálos beteg. A lány talán szerelmes, mindenestre boldog emlékeket őriz a közös múltjukból: együtt töltött szép estékről, amikor a létezés apró jeleinek örültek. A fiú kórházba kerül, a lány pedig hűséggel ápolja. A fiú megváltozik, csúf lesz, hideg, visszautasító. A lány kitart, elhagyja családját, a biztonságot adó otthont, hogy a fiú mellett legyen. Azért, hogy ahhoz az emberhez tartozzon, aki fontos neki. Akár a halálig is elkísérje.

A recept mindenestre ismerős, talán unalmasnak is mondanám. Igen, ha Oscar-díjra pályázó, rózsaszín felhőkön álmodozó, gumieemberekről szólna. De ez a románc – ami nem is annyira tiszta, amennyire a cím ígéri – nem ilyen steril körülmények között jött létre. A helyszín: Budapest terei, utcái, kapualjai, lépcsőháza, parkjai, aluljárói, elhagyott éjszakai villamosmegálló. A szerelmesek pedig, akik ezeket a tereteket belakják, fiatal csövesek. Drogosok. Vagy a pontosság kedvéért álljon itt a lány kiigazítása: Nem vagyok drogfüggő. Politoxikomán, az vagyok. Szípus. De talán már az sem, mert két hete nem nyúlt a zacskóhoz. Gyönyörű, ahogy bizik a jövőben, ahogy erős akar lenni. Akár a fiúra is dolgozna, ő igen, ő dolgozna. Tisztának lenni! Románcot tisztán megélni csak vágyakozás marad? Vagy tisztán nem is lenne szerelem, románc?

A fiatalok nem a társadalom periferiájáról jönnek, a fiú háttere talán még átlagon felüli is, külügyes szülők gyermeke. De mégsem köti őket semmi, se lakás, se rendezett élet, se kedvenc helyek, se kedvenc tárgyak. Viszonyuk a tárgyakkal esetleges. Nincs birtokuk. Néhány papír. A fiúnak a születési anyakönyvi kivonata, a lánynak a tankönyvei, a bizonyítványa jelentik az összes kapiszkodót az életben. Néha előveszik.

Talán, hogy el ne felejtsek saját identitásukat, fel ne olvadjanak teljesen a hígító illatában.

Szétesett emberek. Ha nem látnám, ne is hinném, hogy összetartoznak. Megalázás, megaláztatás mindenütt. Nem veszik észre? Nem szégyellik magukat, és főleg egymást? Ha érthetném, érteném a szeretet misztériumát, a szeretetét, amely nem nézi a maga javát, csak a másét. Szétesett emberek. Talán mégsem teljesen?

Pontos film. A szereplők közel engedik magukhoz a kamerát, mintha valóban ők akarnák bemutatni a saját életüket, ők akarják elmondani. Mit is? És főképpen miért? Mert nem a megbánásról szól belőlük, ahogy a kamera sem sajnálattal láttat, nem a magamutogatás, a cinikus bizonyítás vitte bele őket a filmzésbe, ahogy a kamera sem okító szándékkal közeledik feléjük, de nem is a szociális, segítő ellátások intézményesült kamerájával, látásmódjával.

Persze néha játszanak a kamerának, pózolnak, felvágják a vagányságukkal, ahogy a szomszéd az új kocsiával. De legbelül inkább csak felmutatnak. Felmutatják az életüket, apró örömeikkel, nagy hiányaikkal. Talán egyszerűen azért, hogy lássuk. Olyannak láthassuk őket végre, amilyenek: érzéseikkel, vágyaikkal, kudarcaikkal és sikereikkel.

Talán így könnyebb lesz megszólítani őket, talán jobban fogjuk érteni őket? Talán...

A film fogadtatása, illetve a problémafelvetés a társadalmi kíváncsiság rétegzettségét mutatja. Fiatal rendező, huszonevesekről szóló filmje. A 2003-as filmszemle dokumentumfilm kategóriájában a diákzsűri különdíját nyerte el. Talán nem véletlen a választás. A fiatalokat foglalkoztatja minden változatban: a tudatosság, a bódulat, az örömteli élet esélye. A kamaszkor bizonytalanságai, a szerek titkos bódulata a fiatalok lelkét vonzza, őket érinti meg a társadalmi kötöttségekből való kitörés eme lehetősége. De lehet-e csak félig meddig kitörni, csövezni úgy, hogy közben könyvtárba járnak, nem piára, hanem mozira lejmolni, a konvenciókat felrúgni, de saját magukat megőrizni. A film nem ad választ.

A lány mondja üveges szemmel, a megboldogultak mosolyával az arcán, a tudat homályából előtörő felelősségtudattal: Haza kell mennem, igen haza kell mennem, mert holnap i-s-k-o-l-a! És mi lesz, ha vége? Lesz-e, ami megtartsa? Önmagát és kettőjüket. Lesz-e fék? Lesz-e megállási lehetőség? Vagy végleg...

Kravalik Zsuzsanna